

Mededelingsblad van de Vlaamse Bosbouwvereniging

Geraardsbergse steenweg 267

9231 Gontrode

De Boskrant

Juli — augustus

1989

2 maandelijks tijdschrift

19de jg. nr. 4

ISSN 0773 137X

Algemeentoor: 9230 Melle 1

De Boskrant

Juli-augustus 1989 ISSN 0773 137X tweemaandelijks tijdschrift 19de jg. nr. 4

REDACTIERAAD :

Coppens, H.
De Bruycker, P.
De Schuyter, J.
De Wulf, R.
Dua, V.
Geldhof, P.
Lust, N.
Neuleman, B.
Muyt, B.
Plouvier, D.
Roekaerts, M.
Roskams, P.
Van Bogaert, E.
Vanden Bili, V.
Van Mierse, K.
Van Mijcken, M.
Van Slycken, J.
Witae, Th.
Wambeke, Ch.

EINDREDACTIE

Dua, V.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Lust, N.

Artikels en berichten kunnen
gezonden worden naar de VB.V.
Zij zullen voor publicatie
aan de redactieraad voorge-
legd worden.

Gedeeltelijke of gehele over-
name is ten alle tijde toege-
laten mits bronvermelding

ABONNERING :

Pers. abonnement 350,-
Studenten 200,-
te storten op
P.C. 000-1027867-55

inhoud

Redactioneel	1
<i>De bosbouwdoelstelling</i>	2
<i>Opgelet voor tekebeten</i>	9
Uit de Vereniging : Waakzaamheidscomité : Dramatisch succes	17
Nieuw initiatief : Bosexkursies	21
Buitenland : Agroforestry	22
Info	24

redactioneel

BOSDEKREET : DE EINDSTREEP IN ZICHT ... ?

Vanuit bosbouwkringen wordt er met meer dan hoopvolle verwachtingen uitgekeken naar de activiteiten van de Vlaamse Raad in de komende weken.

Na nog enkele correcties, op basis van het laatste advies van de Raad van State, werd op 27 september het ontwerp bosdekreet door de Vlaamse Executieve goedgekeurd en doorgestuurd naar de Vlaamse Raad.

Dit ontwerp dient nu nog enkel besproken te worden in de bevoegde Commissie om daarna uiteindelijk de laatste stap te ondergaan : de definitieve bekrachtiging door de volledige Vlaamse Raad.

Na een jarenlange lijdensweg lijkt het er sterk op dat Vlaanderen, nog vóór het jaareinde, dan toch een nieuwe, hedendaagse boswetgeving zal krijgen.

Het is in ieder geval verheugend dat, ondanks de lange procedure en ondanks de diverse regerings- en ministerwisselingen, de huidige versie niet fundamenteel verschilt van de oorspronkelijk tekst.

De belangrijkste wijzigingen zijn de volgende :
- dat het bos in essentie een multifunctionele rol moet vervullen
- dat een coherent bosbeleid enkel mogelijk is door inschakeling van het privé-bosbezit
- dat maximale bosbescherming van primordiaal belang is.

In de loop der jaren kende de tekst een accentverschuiving naar de ecologische functie toe, wat aansluit bij de evolutie van de tijdgeest. Dit kan enkel als een winstpunt beschouwd worden en zal hopelijk een beter bosbehoud mogelijk maken.

Over de concrete implicaties van dit nieuwe dekreet op het Vlaamse bospatrimonium zal pas na enkele maanden (of jaren ?) duidelijkheid komen. Zoals bij elke wet zal veel afhangen van de mogelijkheden die worden geboden om de voorzienende bepalingen op het terrein waar te maken. Dit betekent dat voor de uitvoerende en controlerende instantie meer middelen en vooral meer personeel moeten worden voorzien, zodat het verruimd takenpakket op een normale manier kan worden uitgevoerd. Indien dit aspect wordt verwaarloosd, zal ook dit dekreet dode letter blijven.

Tenslotte zal het ook belangrijk zijn dat een goede service wordt geboden naar het privé-bos toe : enkel in een konstruktieve sfeer van samenwerking zal het mogelijk zijn de goede intenties van het bosdekreet in de praktijk om te zetten.

Wij kijken in ieder geval met spanning uit naar de komende maanden.

V. DUA

De Bosbouwdoelstelling

Rond het bos en de bosbouw bestaan misverstanden, die, geweld of ongewild, in leven worden gehouden. Zij slaan ondermeer op de plaats van het bos in de ruimte-ordening, evenals op de verhoudingen tussen bosbouw, landbouw en natuurbewoud. De verzulling, hieruit ontstaan, is uitgesproken in Nederland, maar ook in België, vooral in Vlaanderen. De tegenstellingen zijn, klaarblijkelijk, minder scherp in de rest van Europa.

DE RUIMTEORDENING

In België zijn misverstanden ontstaan door de monofunctionele ruimteordening, gekoncretiseerd in de gewestplannen, bij toepassing van de wetten op stadsbouw en ruimtelijke ordening (21.03.1962 en 22.12.1970) en van het K.B. van 28.12.1972. Een monofunctionele ruimtegebruik, nog enigszins voorstelbaar in uitgestrekte landen met grote bodemreserves als de U.S.A. en de U.S.S.R., is niet realiseerbaar in een dichtbevolkt industrieland met beperkte oppervlakte als België, inzonderheid het Vlaamse gewest.

Het doordrijven van het monofunctionaliteitsbeginsel heeft ertoe geleid het "bosgebied" te onderscheiden als onderdeel van het "landelijk gebied", waartoe ook het "groengebied" behoort met als verdere opsplitsing ondermeer het "natuurgebied". Het "bosgebied" wordt in art. 12 van het K.B. van 28.12.1972 wazig omschreven als "... de beboste of te bebossen gebieden, bestemd voor het bosbedrijf". Bos wordt dus niet beschouwd als "groengebied" en, evenmin, als "natuurgebied".

De verwarring, hierbij ontstaan, wordt veroorzaakt door het gebruik van de term "bosbedrijf" waarvan betekenis en inhoud onbepaald blijven. De bosvreemde bureaucratie kan daardoor vrijblijvend

interpreteren : zij geeft er de voorkeur aan "bosbedrijf" te assimileren met technische en economische activiteiten, door winstbejag beheers.

De gevolgen van dergelijke interpretatie reiken ver en zijn veelbaat op velelei gebied. Zo heeft men gemeend de activiteiten in het bosgebied zelf aan zeer strakke, alhoewel ongeschreven en justitiele, weinig gefundeerde regels te moeten binden. De bosbouwkundige interventie te moeten en te kunnen onttrekken door ze onder te brengen in het "natuurgebied". Ook hiervoor is geen solide juridische grondslag aanwezig, wel wanbegrip, geldingsdrang en verregaande gedoogzaamheid vanwege de verantwoordelijke overheden.

HET BOSBOUWCONCEPT

Aan de basis van het hierboven geciteerde misverstand en van de besluiten, die eruit voortvloeien, ligt een beperkte visie op de bosbouwkundige doelstelling, waarbij enkel economische en technische aspecten in beschouwing worden genomen.

De bosbouw bestrijkt, inderdaad, een ruimer terrein en heeft heel andere bedoelingen dan alleen maar te kappen en vervolgens tot herbeplanting met sneelgroeiende exoten over te gaan.

Bosbouw is een vorm van natuurbeheer. Hij zal ingrijpen of niet ingrijpen in de mate dat daardoor het bosbelang het best wordt gediend.

Zijn primair doel is het behoud van het bos door inzet van alle daarvoor beschikbare middelen. Hoofdmotivering is het ecologisch belang, alsmede de directe en indirecte vrijwaring van het sociaal welzijn.

In tweede orde zorgt een verlicht bosbeheer, dat de noden van de maatschappij en de sociaaleconomische realiteiten onderkent, voor een behoorlijke organisatie van het bosgebruik. Hierbij gelden twee basisprincipes. De toepassing van het veelsidigheidsbeginsel bewerkstelt dat verscheidene bosgebruikseisen, in veranderlijke verhouding naar gelang van de omstandigheden van tijd en plaats, aan hun trekken komen. Daartoe worden gebruiksgrenzen, die niet overschreden mogen worden, vastgelegd : mijn vrijheid eindigt, waar uw vrijheid begint. Anderzijds wordt erover gewaakt, dat bij toepassing van het **bestendigheidsbeginsel** (sustained yield : rendement soutenu) : Nachhaltigkeit, geen enkele vorm van bosgebruik uitloopt op degradatie, waardevollerding of vernietiging van het bos. Ontbossing impliceert inderdaad : al het nut uitdrukt van de veroorzakende functie maar tevens het verdwijnen van andere dienstprestaties.

Een derde hoofddoel van de bosbouw bestaat in het tot stand

brengen van bos en het herstel van een aangetast bosecosysteem op alle plaatsen, waar bosaanwezigheid gewenst, nuttig of noodzakelijk is.

Het aanvaarden van de driefvoudige bosbouwkundige doelstelling vergt inzicht in het natuurgebeuren en een klare kijk op de huidige positie van het bos en de toestand, waarin het verkeert. Bosverspreiding en bosbeeld, zoals die nu ervaren worden, hebben een historische achtergrond : zij volgen uit een langdurige evolutie van bosgebruik en menselijke behoefte. Over een periode van ten minste 10 000 jaar was de menselijke ontwikkelingsgeschiedenis eng met het bos verbonden. Om te overleven, zich te vestigen, zijn veiligheid te verzekeren, zijn welvaart te vergroten heeft de mens gebruik gemaakt van bosproducten. Het bos heeft gediend als natuurlijke overkapping, bewoning, ontginning, beweiding, nomadisme, brandkultuur, oorlogsvoering, artisaan, industrialisering - afzonderlijk of in veelvuldige combinaties inwendig - het bosareaal gevoelig

Ontbossing : ook in Vlaanderen een reële bedreiging voor het bos

gereduceerd en het bos gebracht in de staat, waarin het nu verkeert.

Daarnaast vergt elke vorm van bouwkundige activiteit een solide ecologische achtergrond. De bouwbehouwer werkt met een ekosysteem met een houtfabriek. Hij moet niet alleen samenhang tussen de levenswerelden, die de essentie van de bouwgemeenschap uitmaken, onderkennen en de interrelatie tussen de natuurlijke processen van leven en zich ontwikkelen, weten te evalueren.

Deze dubbele basisconceptie van de bosbouw moet terug te vinden zijn in de aangewende technieken en werkmethodes. Zij zijn de vrucht van observatie, ervaring, grondige studie en aangepaste opleiding.

HET BELEIDSNIVEAU

Een vertekende voorstelling van de rol en het doel van de bosbouw heeft in het Vlaams Gewest een reeks nare misvattingen tot gevolg. Zij dienen de ekologische stabiliteit niet en zijn evenmin bevorderlijk voor het sociaal welzijn.

[illegible]

Kenschetsend voor de huidige gang van zaken is ook de erkenning van enkele staatsbossen als natuurreservaat. Deze maatregel, op zichzelf absoluut niet verwerpelijk, is bedenkelijk omwille van zijn

motivering de wijze van doorvoering en de mogelijke gevolgen. Het is gemakkelijk goed beheerd te maken, waarvan het behoud staatsbos, waarvan het behoud verzekerd is, tot onantastbare natuurreservaten te verklaren. Het is mogelijk te aanvaarden dat hiertoe noot het advies van de Vlaamse Hoge Bosraad werd gevraagd. Het is te vrezen dat, in de verlenging van deze maatregel, verdere verdeeldheid van alreeds zwakke sectoren dreigt, evenals vernietiging van inspanningen en verdere gevaarvolle opsplitsing van administratieve diensten, die in mekaar zouden moeten bijkomen plaats van een hevige concurrentiestrijd te leveren.

Tenlotte is nog te verwijzen naar de recente beleidsverklaring van de Kamer. Externe zaken zoals de rechtsovereenkomsten inget met golfreizen kunnen inget achterlaten in natuurgebieden en beschermde landschappen. Door hierbij het bos niet te vermelden als eveneens te vrijwaren natuurgood door de scheiding tussen "natuurgebieden" en "bosgebied" te blijven aanhouden, wordt echter de indruk gewekt en ontstaat het misverstand dat golfreizen wel toelaatbaar zouden zijn in het bos en in het landbouwgebied.

HET ADMINISTRATIEVE MISVERSTAND

Ook in het vlak van de niet-gespecialiseerde openbare administratie blijkt, ondanks vele goede bedoelingen, verregaande onwetendheid te bestaan omtrent de ware positie van het bos en de opdrachten van de bosbouw.

De misvatting blijkt ondermeer uit de aanbevelingen, die sommige van de westlanden hebben gedaan. Zij pleiten voor verzorging van het exploitatievermogen van de bodem, hetgeen te veel overeenkomst heeft met de huidige en onvermijdbare werkelijke toestand. Vaak wordt - zeer ten onrechte - de economische basisfunctie van de bodem overgenomen door de agrarische functie. Bosbouwkunde behoort tot de wetenschappen, die de bodem en niet zelden verscheidene andere functies van de bodem beschouwen. Men gaat weinig uit

van de reële bosarmoede in Vlaanderen, verwaarloost het belang van het houtverbruik en erkent niet uitdrukkelijk de ethische verplichting van de bosbouw ten opzichte van de derde wereld.

Op verscheidene administratieve niveaus wordt het kappen van bomen in het bos, klinkloos en zonder verder nadenken, aangezien als een hoogst bedenkelijke interventie. Men besiet te weinig dat de kapping anticipiert op het natuurlijke proces van konkurrentie-strijd en bestendige herverdeling van de groeiruimte tussen de overlevenden van een ononderbroken "struggle for life". De kapping wil inderdaad de harmonieuze ontwikkeling van het globale ecosysteem bevorderen. Zij schept betere levensomstandigheden voor de meest levensvolle componenten. Zij beïnvloedt de aflossing van de generaties zo goed mogelijk voor.

Ingevolge het misverstand omtrent de zin van dunning en eindakping maken sommige gemeenten de kaping afhankelijk van een door hen af te leveren vergunning, ofschoon geen enkele wet hun die bevoegdheid toekent. Wel verboden, daarentegen, is de ontbossing, waartegen veel minder wordt opgetreden wanneer woongebieden moeten worden uitgeleid, pretparken aangelegd en expreswegen uitgebouwd.

[illegible]

Hoofdoorzaak van dergelijke administratieve iver is de naïeve zienswijze dat de toestand, die vóór de kaping heerste, dadelijk kan en moet hersteld worden (grote bomen; zelfde aantal bomen). Men schrijft niet te weten dat het gebruik van bosplantsoen de herbe-

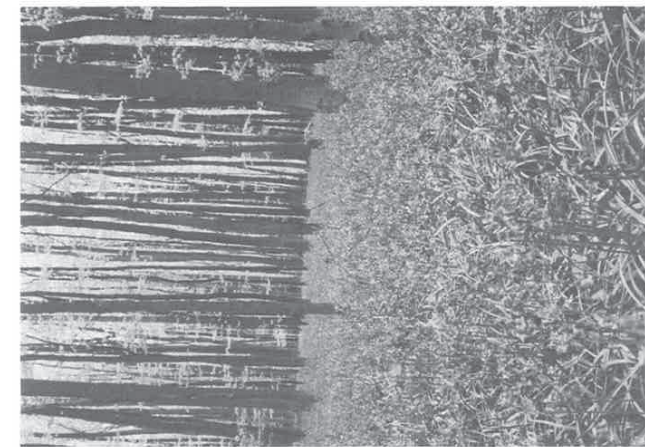
bossingskosten drukt en de fansen op welslagen verhoogt. Men hoeft daarboven te beseffen dat de omzetting in de natuurlijke bosontwikkeling eerst na ettelijke decennia, soms zelfs maar na enkele eeuwen wordt bereikt. In de natuur zijn miljoenen onogelijk zaailingen bij de bezetting van de vrijgekomen ruimte betrokken. Eerst na langdurige evolutie en bestendige wijziging van stalant en onderlinde verhoudingen treedt hieruit een dominante bomen te voorschijn als voorlopig eindpunt van de natuurlijke ontwikkelingsgang.

LANDBOUW, BOSBOUW EN NATUURBEHOUD

De invloed van beleidsmisverstanden en spanningen in het administratief vlak wordt versterkt door de ver van ideale relaties tussen landbouw, bosbouw en natuurbehoud, drie zwakke sectoren, die in een vernijpbare competitieestijd gewikkeld zijn.

Electoraal heeft landbouw de meest solide achtergrond tusschen de partijen. Het is niet verwonderlijk dat het degenen tusschen wie het gegaan is, de landbouw heeft gewonnen. Het is ook niet verwonderlijk dat de landbouw in de politiek een voorpraak in de politiek heeft gevonden. Het is niet verwonderlijk dat de landbouw in de politiek een voorpraak in de politiek heeft gevonden. Het is niet verwonderlijk dat de landbouw in de politiek een voorpraak in de politiek heeft gevonden.

voorwerp is. Strategisch hebben de drie zwakke punten hetzelfde nochtans belang bij de realisatie en samenhang met de andere vijf sterk onderling, niet samenhangende, maar technologisch en politiek op overconcentratie van de landbouw, bosbouw en natuurbehoud hebben meerdere raakpunten. Landbouw en natuurbehoud zijn in het Vlaamse Gewest, afgestemd op kleinschaligheid. Bosbouw en landbouw hebben het economisch produktietief gemiddeld. Natuurbehoud en bosbouw streven naar vrijwaring van het

bosbouwkundige objectieven en historisch gegeven. Het verklaart wellicht aard en omvang van de huidige spanningen.

Tussen bosbouw en natuurbehoud zouden geen fundamentele meningsverschillen moeten bestaan. Beide hebben een kognitieve inslag. Zij beogen allebei de besteding van hun natuurgoeding en hun natuurverlening. Aan de zelf plootting, aan de zelf beplanting, aan de zelf beheersing, aan de zelf beheersing. Hun samen gaan verort echter een solidariteit, die maar moeilijk tot stand komt.

Uit de analyse van de interne tegenstrijdingen tussen landbouw, bosbouw en natuurbehoud blijkt, dat de oorzaak van elk bilateraal misverstand in een ander vlak ligt. De spanningsrelatie bosbouw-natuurbehoud ligt in het vlak van de ethiek; de spanning landbouw-bosbouw is sociaal-ekonomisch geaard; het misverstand landbouw-natuurbehoud is op ekologisch gebied te zoeken.

De verbetering van de relaties tussen deze drie gevoelige sectoren veronderstelt globale opties, die berusten op koördinatie van de inspanningen en integratie van het beleid. Er bestaan voldoende aanwijzingen dat paritiële regelingen, hoe goed ook bedoeld, nooit duurzaam bevredigen. Zij verscherpen, integendeel, de spanningen, doen naljer ontstaan, verliggen de kans op konfrontatie en lokken nieuwe betwistingen uit.

natuurgood in zijn veelvuldige aspecten.

In de spanningen tussen landbouw en bosbouw speelt strijd om ruimte een belangrijke rol. Beide ondergaan, anderzijds, een gelijkwaardige druk vanwege landschapszorg en natuurbehoud. Een essentieel verschil tussen landbouw en bosbouw berust bij de verschillende tijd- en ruimteschalen, die ze hanteren. Enkel dat feit reeds staft de stelling dat bosbeheerders onderdeel van het landschap zijn, terwijl landbouwers buiten het landschap en bij uitbreiding, de leefmilieu- en de verweyng van agrarische en

EEN GEWETENSONDERZOEK BIJ MIJZE VAN BESLUIT

"Klagen is het wapen van de zwakken".

De bosbouw bezet in het beleid, vooral inzake ruimtebeleid, een zwakke positie. Het aantal personen met enige boskennis en voldoende bosbouwkundige ervaring, die sleutelposities bezetten, waar de politieke besluitvorming diepgaand kan beïnvloed worden, is zeer gering. Het povere begrip, dat de bosbouw voor zijn inzichten en opvattingen heeft, werkt frustrerend. Dit essentieel aan wat een eigenlijk, was, het bosbeheer, welke, belangen, het bosbeheer vervult in behoud en herstel van het ekologisch evenwicht ontgaat vele wettenmakers en gezagsdragers.

Vooraleer hierover te klagen is het passend dat de bosbouwmiddelen tot een wetensonderzoek overgaan en de eigen gedragslijn kritisch benaderen.

De bosbouw heeft, in het verleden, te veel het contact met het groot publiek geschuwd, de eigen doelstellingen onvoldoende kenbaar gemaakt en zijn werkwijzen niet genoeg toegelicht en verantwoord.

Te lange tijd bleef de bosbouwkundige wereld even gesloten als het bos zelf. De relatieve isolering, die daaruit volgde in het sociaal en wetenschappelijk vlak, verwerkte de indruk, zij het zonder ernstige grond, van elite-vorming. De contacten met de jachtbeoefening, elders wellicht meer dan in eigen land, heeft deze indruk versterkt.

Het is derhalve verheugend dat de bosbouw in Vlaanderen, vooral sinds 1970, steeds meer in de openbaarheid is getreden en het publiek bij zijn initiatieven heeft betrokken.

Niettemin blijft de bosbouw beheerst door een uitgesproken dualiteit, die door de openbare opinie slecht wordt begrepen. Zij heeft tot onmiddellijk gevolg, dat

vooral aandacht uitgaat naar eerder negatieve aspecten van de bosbouwkundige activiteit.

Ben dubbele denkrichting heeft in de bosbouw altijd bestaan. De vrij onschuldige strijd tussen voorstanders van hoogdunning en laagdunning, van zwakke dunning en sterke dunning, van natuurlijke verjonging, van natuurlijke verjonging, toont dit voldoende aan.

Deze dualiteit is evenwel toegenomen. Ieven werd zij verplaatst naar andere terreinen. Zo is er, ondermeer, de bestelling van de openbare en privé bosbeheerders, tegenstrijdige belangen van grote en kleine bosbezitters, naar vooral de toegenomen polarisering inzake bosbouwkundige doelstelling, waar ekologisch-sociale en ekonomisch-financiële motieven scherp tegenover elkaar worden geplaatst.

De technologische vooruitgang wordt misbruikt om het produktiemotief te versterken. De E.G.-politiek tot bezetting van overvloedige landbouwgronden met "tijdelijk" bos - in feite wordt een plantage met snelgroeiende boomsoorten bedoeld - levert de bosbouw geen stemmenwinst op. Bevingen als zou de aanleg van golfbanen in een bos leiden tot verbetering van het bosbeheer en het natuurbelang dienen, moeten radikaal worden afgewezen.

Om al deze redenen is het nodig uitdrukkelijk te stellen dat inzake bosbeheer met een visie op de toekomst het ekologisch motief, gekontroleerd in onvoorwaardelijk behoud van elk bos in een optimale structuurtoestand, moet primeren.

Bosbehoud is het uitdrukkelijk beoogde voor elke vorm van verder bosgebruik. Enkel in gezonde, natuurlijke bossen kan een behoudelijke functieverdeling Enkel blijvend behoud kan worden verworven. Het polyvalent bos waarborgt bestendig en realistisch bosgebruik. Met het oog op mogelijke evoluties in de toekomst, die nu nog niet kunnen worden voorzien, moeten functionele mogelijkheden in reserve genomen

houden worden.

De nieuwe geest inzake bosbeleid moet worden geschrapt door verbetering van de opleiding van degenen die met het bosbeheer zullen worden belast. De georganiseerde permanente vorming wordt een absolute noodzaak. In geen geval mag het bosbeheer in handen worden gegeven van personen, die het bos eenzijdig benaderen, niet vertrouwd zijn met de bosbouwmethodes en de internationale bosbouwwereld niet kennen.

Het specifiek bosbouwkundig onderzoek moet onverwijd bevorderd

worden door de oprichting van een Vlaams Wetenschappelijk Centrum voor Bosbouwkundig Onderzoek. Aan het beleid moet duidelijk worden gemaakt dat "bosonderzoek" en "bosbouwkundig onderzoek" verschillende zaken zijn. Men mag inderdaad verwachten dat rekening wordt gehouden met de prestaties, die door het bosbouwkundig onderzoeksweten in België werden geleverd, met het hoge aanzien van dit onderzoek in het buitenland en met de rol, door ons land gespeeld, bij de oprichting en de uitbouw van de I.O.F.R.O. (International Union of Forest Research Organizations).

M. VAN MIEGROET

OPGELET VOOR TEKEBETEN !

LYME-BORRELIOSIS

INLEIDING

Het lijkt nuttig, zeker in een bosbouw tijdschrift, de aandacht te vestigen op het gevaar van ziekten veroorzaakt door beten van teken. Teken zijn kleine, parasitaire spinachtigen, die vooral in bossen talrijk kunnen voorkomen. Zij hebben een zeer uitgebreid gastheerspectrum, waaronder, zij het eerder uitzonderlijk, de mens. Wie veel in bossen, of in het algemeen, in de natuur rondloopt, heeft derhalve een reële kans vroeg of laat de gastheer te worden van zo'n parasiet. Een teek blijft zich vast in de huid van de gastheer om bloed te zuigen. Wanneer de teek drager is van bepaalde pathogene organismen, kan bij het bloedzuigen de besmetting aan de gastheer worden overgedragen.

Twee ziektes die typisch door teken worden overgedragen zijn niet zonder gevaar: de Lyme ziekte, de borreliosis enerzijds, en de tekenbiersensibilisatie, anderzijds. Het is daarom van belang, dat men zich afkorting van de Duitse term Früh-Sommer-Meningo-Enzephalitis - anderzijds.

Deze ziektes zijn niet nieuw (ziektebeelden werden reeds rond 1300 beschreven), de preciese oorzaken zijn echter pas vrij recent aan het licht gebracht. Ook het feit dat het over twee verschillende ziektes met elk een eigen verwekker gaat, is pas recent ontdekt.

Momenteel heerst er in de V.S. naar aanleiding van de Lyme-ziekte een ware psychose onder de bevolking. Zij resulteerde ondermeer in het openen van speciale Lyme-telefoonlijnen in de meeste staten. De tekenfobie is soms zelfs zo groot dat ouders hun kinderen niet meer gewoon buiten durven laten spelen, maar alleen nog op kunstgras (!). Zo'n vaart hoeft het - uiteraard - niet te lopen. Aandacht voor het fenomeen is echter absoluut geen verbodige luxe.

De naam van de ziekte heeft een tweevoudige oorsprong: "Lyme" verwijst naar de gelijkmame plaats in de staat Connecticut in de V.S., waar in 1975 frequent het ziektebeeld van de betreffende aan-toen nog niet ontsteld. Na enkele jaren intensief onderzoek kwamen Burgdies en medewerkers tot de besmetting dat besmetting, via de teek, behorend tot het genus Borrelia, werd Borrelia burgdorferi genoemd.

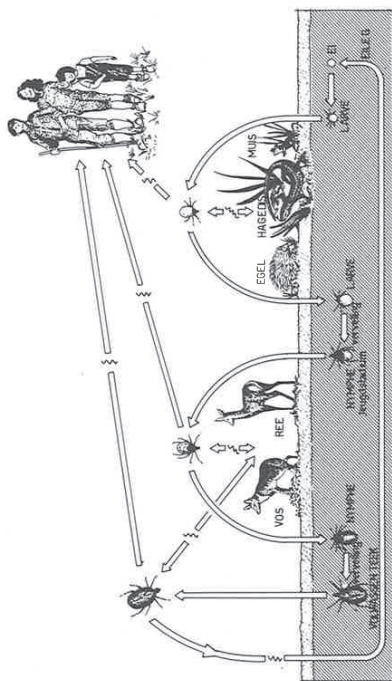
Eens de bacterie geïsoleerd en beschreven was, bleek zij niet alleen bij de Amerikaanse teek Ixodes dammini aanwezig te zijn, maar eveneens bij de Europese soort Ixodes ricinus, de gewone teek of hondeteeke.

Vroeger beschreven ziektebeelden in Europa konden thans verklaard worden op basis van de nieuwe inzichten.

Ziektebeeld

De symptomen kunnen in drie stadia worden ingedeeld:

1. Enkele dagen tot enkele weken na besmetting kunnen koorts, hoofdpijn, pijn in de ledematen ("griepigheid"), en, vooral, een rode, groter wordende ringvormige huiduitslag (tot 20-50 cm diameter) rond de plek van de beet optreden. Dit laatste symptoom is kenmerkend (pathognostisch) voor de ziekte.
2. Enkele weken tot maanden na de besmetting de kenmerken duidelijker: reumatische pijnen (ander: andere gewrichtspijn (arthritis), vooral in de knieën; uitstralingspijn in

figuur 1 : Overdrachtmogelijkheden van *Borrelia burgdorferi* via *Ixodes ricinus* in verschillende gastheren. (Analoog voor de overdracht van het FSME-virus, behalve voorbehoud inzake transovariele besmetting).

ledematen en romp), en neurologische aandoeningen als hersenvliesontsteking, aangezichtsvlamming, storingen in de sensibilliteit, en, zelden, hartmestoringen.

3. Jaren na de infectie kan nog ontsteking optreden van de (grotere) gewrichten (arthritis), alsook van de harsenen, en kunnen, vooral op kraai en brenen, bultvormige verkransingen ontstaan. Het is ook mogelijk dat de huidplekkeluizen en knobbeltjes geconstateerd worden.

Vaak doen zich slechts weinig van de genoemde symptomen voor, of treden de symptomen geïsoleerd of in verschillende combinaties op, zodat de verschillende stadia niet herkenbaar zijn. De ziekte kan spontaan verdwijnen, regelmatig terugkeren, of chronisch worden.

Door de grote verscheidenheid aan symptomen (bovendien soms vaag,

cfr. griepigheid), en de variabiliteit van het ziektebeeld, is het voor een arts moeilijk diagnose met zekerheid te stellen. Uitsluitend kan bekomen worden dankzij testen, die het voorkomen van specifieke anti-lichamen in het bloed van de patiënt opsporen. De behandeling bestaat uit een antibiotica-kuur, die ook nog bij symptomen van het tweede of derde stadium goede vooruitzichten biedt. Preventief optreden door middel van een vaccin is nog niet mogelijk.

Epidemiologie

Met het onderzoek naar het voorkomen van *Borrelia burgdorferi* bij Belgische teken is nog nauwelijks een aanvang genomen. Wel is reeds bij meerdere tientallen personen de Lyme-ziekte gediagnosticeerd. Sinds 1 januari 1987 worden, via bloedonderzoek, besmettingen sys-

tematisch geregistreerd door een netwerk van 150 peillaboratoria verspreid over het ganse land. Voorheen meldden Baignon en medewerkers 46 gevallen voor de periode juni 1985-december 1986. Van 34 was de plaats waar de besmetting was opgelopen bekend: 15 in Brabant, 7 in Luik, 5 in Luxemburg, 2 in Antwerpen, 2 in Namen, en 3 in Limburg (Oost- en West-Vlaanderen: 0). De klinische symptomen waren voor het overgrote deel de typische huiduitslag, in ca. de helft van de gevallen gecombineerd met artritis en neurologische klachten.

Het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie maakt in een rapport daterend van juli 1988 melding van 68 gevallen gespreid over de periode van 29/12/1986-3/1/1988. Klinische symptomen zijn ook hier vooral de huiduitslag, artritis en neurologische klachten. Informatie in verband met de geografische spreiding is niet gegeven. Dit laatste is wel te vinden voor de gegevens verzameld door de diensten van KMO, HGO, VU, VUB, en de Provincie, 1985-1987: Brabant 35, Luxemburg 16, Luik 13, Namen 5, Henegouwen 4, Antwerpen 4, Limburg 2, en Oost- en West-Vlaanderen 6 (samen 79). Deze en vorige gegevens (hoewel ze ongetwijfeld gedeeltelijk op dezelfde gevallen betrekking hebben) tonen aan dat de meeste infecties opgelopen worden ten zuiden van de Maasvallei, en in Brabant.

Overeenkomstig de activiteitsperiode van de teken, met name de periode van het jaar waarin de dagtemperatuur niet onder de 10°C daalt, is er een seizoensale verdeling van de ziektegevallen. Diagnoses op basis van symptomen van het eerste stadium vallen meestal in de periode mei-september, symptomen van de andere stadia kunnen gedurende het ganse jaar worden opgemerkt.

De kans een *Borrelia*-besmetting op te lopen hangt uiteraard sterk samen met de tijd gependend op plaatsen waar frequent teken voorkomen, met name (vochtige) bos (-achtige) gebieden. Onderzoek in verschillende streken in West-Duitsland toonde aan dat 5-36% van de teken er drager waren van

Borrelia burgdorferi. Het is echter niet duidelijk hoe frequent de besmetting wordt overgedragen bij een beet. Evenmin is bekend welk aandeel van de besmette personen werkelijk de ziekte krijgt. Grote schattingen gewogen van 1 geval van *Borrelia* met huiduitslag op 150 door een teek gebeten personen, en 1 geval met reumatische of neurologische symptomen op ca. 500 gebeten personen.

Voor West-Duitsland wordt het aantal besmettingsgevallen op ca. 10 000 per jaar geschat. Bij de bevolking van Göttingen bijvoorbeeld bleek bijna 6% seropositief te zijn voor de ziekte, wat betekent dat er contact (gewest) was met de ziekteverwekker. De meesten van deze groep vertoonden evenwel geen symptomen. Bij bosbouwpersonen werden tot 20% seropositieven genoteerd.

In hoeverre seropositieven immuun zijn tegen een volgende besmetting is niet bekend.

Overeenkomstig het wijde spectrum van potentiële tekegastheren, zijn reeds bij verschillende diersoorten (onder andere runderen) eveneens seropositieve exemplaren vastgesteld. Contaminatie van een wond met bloed van een geïnfecteerd dier houdt mogelijk besmettingsgevaar in. Consumptie van vlees van besmette dieren daarentegen is naar alle waarschijnlijkheid zonder enig risico.

Men heeft goede aanwijzingen dat het hoofdreservoir van de bacterie niet de teken, maar de gastheren van de teek (en meer bepaald de zoogdieren) zijn. Nchtans wordt *Borrelia burgdorferi* ook binnen de tekenpopulatie onderhouden door transovariele overdracht, dit wil zeggen: pas ontloken larven kunnen reeds infectieus zijn (verticale overdracht). In de meest typische cyclus evenwel gebruikt de bacterie de teek als het ware als transportmiddel, of met andere woorden de teek treedt op als vactor (fig. 1). De epidemie kan slechts aanhouden zolang, enerzijds, het reservoir groot genoeg is, en, anderzijds, er voldoende vectoren zijn. Dit laatste wordt bevorderd door de mogelijkheid van

Ziektebeeld

Zich 1-4 weken na bemetting kunnen terugkijken op het verloop van de ziekte, ook hier, weinig specifieke symptomen als koorts, hoofdpijn, misselijkheid en diarree. Het verspreiden van de ledematen, maag- en darmklachten, worden de laatste maanden van de ziekte steeds vaker waargenomen. Het verspreiden van de ledematen, maag- en darmklachten, worden de laatste maanden van de ziekte steeds vaker waargenomen. Het verspreiden van de ledematen, maag- en darmklachten, worden de laatste maanden van de ziekte steeds vaker waargenomen.

De ziekte kan via specifieke testen met zekerheid worden gediagnosticeerd. De behandeling kan zich enkel op de symptomen richten, daar antibiotica in het geval van FSME niet helpen (virus versus bacterie).

riël. In tegenstelling met de Lyme- ziekte is het mogelijk tot ziekte op meerdere via's inenting. De driejarige passieve immunisatie (met FSME-serum) levert een onmiddellijke bescherming op, en blijft werkzaam gedurende minstens 4 à 6 weken en andere bron stelt 3 maanden), maar biedt ten opzichte van de zogenaamde actieve immunisering slechts voor 70 % zekerheid. Actieve immunisering geschiedt via een reeks vaccins (met entofat), nadien onderhouden via entofat, driejaarlijkse rappel.

Wie niet ingeënt is en een tekort aan antistof heeft, kan in een epidemisch gebied kan ook nog beschermd worden door de FSME-vaccinatie, waarbij dat dit binnen de 4 dagen na de blootstelling kan worden toegediend.

Epidemiologie

FSME is niet zo gelijkmatig over Europa verdeeld als de Lyme-ziekte. Vanuit België beschouwd,

is het grensgebied van de epidemie het dichtst ter hoogte van Duitsland, waar ze bezuiden de Main blijft. Plaatselijk zijn 1-2 % van de teken aandaar drager van het virus; een beet van een geïntecteerd teek leidt naar schatting in ca. 10 % van de gevallen tot besmetting.

Belangrijke epidemiegebieden bevinden zich in Oostenrijk, ook in de D.B.R., Joegoslavië, Tsjechoslovakije, Hongarije, Polen, en Zweden zijn infectiehaarden bekend. Een exacte verspreidingskaart geven is een vrij hachelijke zaak, daar de plaats waar een ziektegeval wordt geconstateerd niet automatisch ook de plaats is waar de teek werd opgelopen.

lopen. In een aantal landen zijn specifieke maatregelen genomen om het risico te beperken. In Hongarije, bijvoorbeeld, zijn ondermeer de bosbouwstudenten verplicht zich te laten vaccineren tegen FSME. Duitse bosbouwlijfschriften publiceren regelmatig kaarten met aanduiding van de epidemiehaarden, en bevelen vaccinatie ten eerste aan bij hun lezerspubliek.

De cyclus die het virus doorloopt is globaal vergelijkbaar met die van de bacterie *Borrelia burgdorferi* (cfr. fig. 1). Transovale overdracht besmetting blijkt evenwel mogelijk te zijn aangezien de mogelijkheid niet te zijn aangetoond. Mogelijk is op basis daarvan de geringere en discontinue verspreiding van de ziekte in zekere mate te verklaren (beperking van het aantal vectoren), in combinatie allicht met het feit dat het ziekte-gevoelenspectrum van de ziekte veelloop ernstiger is (waardoor een besmetten dier bijvoorbeeld vlugger ten prooi valt aan een predator) en de rechtstreeks dodelijk is (beperking van het reservoir).

Wat te doen ?

wie regelmatig op plaatsen komt waar teken leven - beroepshalve of in de vrije tijd (wandelaars, pick-nickers, ...) - dient zich telkens te controleren op de eventuele aanwezigheid van zo'n parasiet.

centenale besmetting (transovariële overdracht). Na een milde winter is, in het volgende zomerhalfjaar, steeds een heropflakking van de epidemie te verwachten, gezien noch de teken (die in het stroosel overwinteren), noch de kleine zoogdieren (allicht het belangrijkste aandeel in het reservoirl gedimeerd werden.

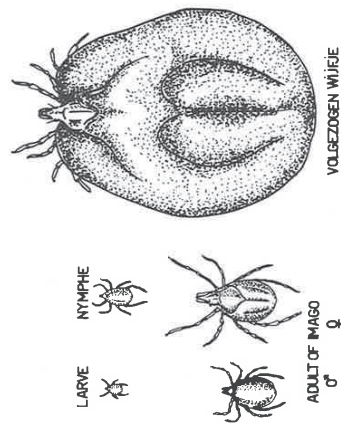
Tenslotte dient vermeld dat er, naast teken, eventueel ook met andere vectoren moet rekening gehouden worden (vliegende insecten?). Voorlopig is dit echter nog niet aangetoond.

FMSI

De tweede ziekte waarbij teken een belangrijke rol spelen is FSME. Hoewel voor België nog geen gevallen bekend zijn, is het absoluut aan te raden om tijdens de vakantie teken te laten onderzoeken. Het is aan te raden om tijdens de vakantie teken te laten onderzoeken. Het is aan te raden om tijdens de vakantie teken te laten onderzoeken.

De ziekteverwekker is hier een virus, behorend tot de groep der Flavivirussen. De belangrijkste vector is opnieuw de teek *Ixodes ricinus*. Zoals de Duitse naam "Früh-Sommer-Meningo-Enzephalitis" laat vermoeden treedt een analoge seizoensale spreiding op in het aantal ziektegevallen als bij de Lyme-ziekte.

Behalve via teken, kan de infectie ook worden veroorzaakt door consumptie van verse koemelk en niet gepasteurizeerde schape- of geitenvleivelprodukten.

Figuur 2 : Ontwikkelingsstadia van *Ixodes ricinus* (merk : zespotig larvestadium).

Het systematisch voorkomen van tekebeten is voor sommige bevolkingsgroepen (onder andere bouw- en landarbeiders) nauwelijks of niet mogelijk. Goed gesloten kleding dragen helpt allicht, maar biedt zeker geen garantie.

APPENDIX : BIOLOGIE VAN *IXODES RICINUS*

Zoals reeds in de inleiding is gesteld behoort *Ixodes ricinus* tot de spinachtigen, en meer bepaald tot de orde der mijten en teken of *Acarina*. De orde is onderverdeeld in een aantal subordes, waarvan de suborde *Ixodidae* de (relatief) grote parasitaire acarinen of teken groepeerd. Een familie ervan omvat de harde teken of bosteken *Ixodidae*, waarvan de *genus* teken of *hondstek* *Ixodes ricinus* in onze streken de meest algemene vertegenwoordiger is.

De ontwikkeling van ei tot adult dier verloopt over enkele stadia (fig. 2). Dieren in het eerste ontwikkelingsstadium worden larven genoemd, in het tweede stadium nymphen, vervolgens adult of *imago*. Opmerkelijk is dat larven slechts

3 paar poten hebben. Alle stadia zijn ectoparasitair, maar zijn slechts aan de gastheer vastgehecht gedurende de ontwikkeling. Voor de ontwikkeling is per stadium minstens 1 bloedmaaltijd vereist, waarna de teek spontaan loslaat, zich op de grond in het strooisel schuilhoudt, en er een ontwikkelingsverveling ondergaat. De adulten blijven periodiek ectoparasitair. Het mannetje vindt het wijfje op de gastheer; de copulatie vindt plaats terwijl het wijfje vastgehecht is aan de gastheer. Het mannetje sterft na enkele uren tot enkele maanden tot het strooisel afgezet.

Een larve is ongeveer zo groot als een speldekop; een adult mannetje meet, indien het niet gevuld is met bloed, ca. 2,5 mm, een wijfje ca. 4 mm. Het abdomen is slechts in geringe mate gesclerotiseerd, wat een sterke expansie toelaat. Een met bloed volgezogen wijfje meet tot 12 mm. Na opname van ca. 0,4 gram bloed bedraagt het gewicht nagenoeg 223 keer het oorspronkelijke gewicht. De kleur van het abdomen varieert naargelang de voedingstoestand: wit-grijsachtig in weinig of ongevode toestand, donkerder (bruin-blauwig) na voeding. Het kopborststuk is steeds donkerbruin.

Teken zijn in staat tot bloedzuigen dankzij hun sterk gespecialiseerde mond delen (fig. 3). De harde cheliceren (kaken), binnen de pedipalpen of mondstasters gelegen. Kunnen worden uitgestoken, waarbij het laatste lid ervan ("de klauwen") de huid van de gastheer penetreert. Vervolgens worden deze klauwen naar binnen ongekapt wat reeds resulteert in een hechte verankering. Bovendien loopt de top van de teek uit in een onpare, lancet-

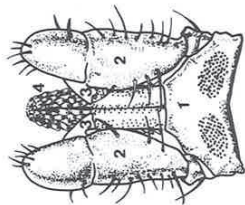
vormige structuur, het hypostoom (of "snuif") die van talrijke weerhaken is voorzien. Een bloedzuigende teek zit derhalve enkel met een aantal kopstructuren vastgeankerd in de huid van de gastheer, de rest van het teke-lichaam (onder andere poten en achterlijf) blijft uitwendig (ectoparasitair).

Het is dan ook duidelijk dat men eerder de kopstructuren van een zuigende teek zal afbreken dan uit de huid te trekken. Het is daarom nodig de parasiet eerst te bedwelmen opdat hij zijn greep enigszins zou lossen.

Teken zijn in geen enkele van de stadia gastheerspecifiek, maar parasiteren op vele soorten. Vooral zoogdieren maar ook vogels en hagedissen zijn kandidaatgastheer. Er schijnt wel een zekere tendens te bestaan waarbij, naarmate de teek een verdere ontwikkeling ondergaat, hij grotere dieren preferaat (hertachtigen, everen, vossen, honden, ...). In plaats van, aanvankelijk, vooral kleine knaagdieren). Van *Ixodes ricinus* is geweten dat deze soort zeer lang kan vasten tussen de voedingsbeurten: larven en nymphen kunnen na respectievelijk 13 en 15 maanden honger nog bloed opnemen, terwijl de adulten het tot 31 maand kunnen volhouden.

Dit uithoudingsvermogen is ook noodzakelijk, gezien (de blinde) *Ixodes ricinus* eigenlijk passief wacht op zijn gastheer. De parasieten zullen de kans om op een gastheer terecht te komen wel vergroten door op uitstekende plantendelen te gaan postvatten, gewoonlijk tussen 5 en 100 cm hoog, bovenaan een grashalm, aan de top van bladeren of kleine twijgen), waarvan ze door de toekomstige gastheer niet worden afgewreven. Dankzij hun haakvormige poten kunnen ze zich gemakkelijk aan bij voorbeeld een pot of beddij vasthechten. Wellicht wordt de onder invloed van teuren (bijvoorbeeld zweet) en temperatuurverschillen (lichaamswaarte).

Bij het steken en het bloedzuigen scheidt de teek een secret af ("speeksel") dat een dubbele werking garandeert: het fungeert als

figuur 3 : Mondapparaat van *Ixodes ricinus*. 1. Basisstuk; 2. pedipalpen of mondstasters; 3. cheliceren of kaken; 4. hypostoma ("snuif") met weerhaken

een verdovingsmiddel zodat de steek volledig pijnloos is en de gastheer niet wordt gewaarschuwd, en het is bloedverdunnd, zodat bloedstolling niet alleen wordt verhindert, maar het bloeden, ondanks de zeer kleine wonden, zelfs wordt bevordert. Pas na enkele dagen begint de plek van de beet te jeuken; inmiddels heeft de teek zijn maaltijd zo goed als beëindigd, en zal spontaan loslaten, of, door bijvoorbeeld krabben van de gastheer, gemakkelijk verwijderd worden.

Het feit dat het bloedzuigen relatief zeer lang duurt (enkele dagen), doet de kans op het doorgeven van ziekteverwekkende organismen gevoelig toenemen. Deze organismen worden immers, met het sereet, in de gastheer geïnjecteerd. Vandaar ook het belang van bloedzuigende teek steeds zo snel mogelijk te verwijderen.

Literatuur

ANON., 1985. Zeecken - Huidtastzindung in der Bundesrepublik Deutschland. Allgemeiner Forstwirtschaft (23) : 578-579.

BARNES, R.D., 1974. Invertebrate zoology. - Saunders, Philadelphia

HUAUX, J.-P., 1986. Wat is de ziekte van Lyme? - Dialoog hospitaal -practicus nr. 994 (maart 1986).

INSTITUUT VOOR HYGIENE &
EPIDEMIOLOGIE, 1988. Surveillance
des maladies infectieuses par un
réseau de laboratoires de
microbiologie 1987. - Rapport
I.H.E., Brussel, juli 1988.

SCHEFFER, H., 1989. De Lyme-
ziekte. Tekebeten kunnen
gevaarlijk zijn. -
Bosbouwvoorlichting 28 (3) : 33.

GOSSWALD, K., 1965. Zecken als Gefahr für unsere Gesundheit im Walde. - Waldhygiene 5 : 231-239.

K. VAN DEN BERGE

Unit de Vereniging

WTA AKZAMHEIDSCOMITE : DRAMATISCH SUCCES

[illegible]

RESPONS

De repons was een dramatisch suc-
ces. De namen werden te noemen, zoals de titel
van de reeds aangeeft, zowel telefonisch
als schriftelijk werd het wak-
kerheidscomité overspoeld met on-
verschillende berichten, soms bijzon-
der emotioneel gekleurd, van burgers
in regionale verenigingen die on-
verschilligheden hadden vastgesteld
in hun buurt of reeds maanden
lang geleden en het wakkerheids-
comité als laatste middel beproef-
den. Eind 1988, na amper 1 maand,
waren reeds 15 ernstige gevallen
geconstateerd. Het wakkerheids-
comité: half februari '89, in juli
'89 en eind augustus reeds 62.

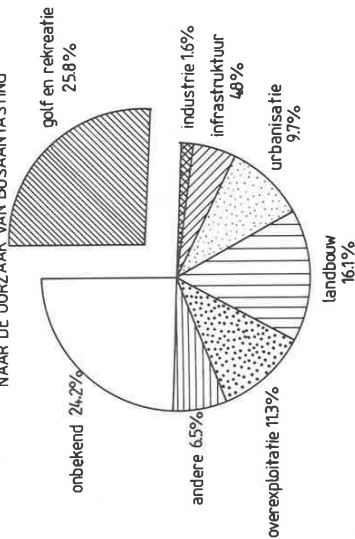
STATISTIK

[illegible]

ONTARIO

Een eerste te beantwoorden vraag is waarom dit waanzandseiscomité niet nodig was? Eén van de primaire doelstellingen van de V.B.V. is het behoud van zonder bos bestaande bossen. Het is niet de bedoeling om bosbouw op met andere woorden de veelheid van densten die het bos de maatschappij bewijst komen in het gedrang, naarmate het bos in schaker wordt. In het jaar 1983 werd voor het bos de noodklok geslagen: de langverwachte hoogconjunctuur in de bouwsector aktiveerde de bosverkavelingen, de golfgrage opende cashmogelijkheden voor verpauwde kasteeldomeinen, terwijl de eerlang stille Kempen zich voorbereiden als pretpark van Europa 1992. Daarnaast konden er en der kleine verdoken ontbossingen voor allerhande doeleinden worden vastgesteld. De toestand wekte onderdaad de indruk dat de bossenindex gesteld stond op een laag niveau. Het was daarom ook de reden waarom het comité werd opgericht met het doel om de ontbossingen te beperken en de bossen te behouden.

VERDELING VAN DE DOSSIERS NAAR DE OORZAAK VAN BOSAAANTASTING

figuur 1

werden de dossiers geëvalueerd naar oorszaak en oorszaak van de bos- aantasting (zie figuur 1).

Van de 62 dossiers gaat het in 34 gevallen over reeds verdwenen bos, of meer akute, doch steeds reële bedreigingen. In 38 gevallen is de bedreigde oppervlakte of het aantal bomen gekend. Gemakkelijkheidshalve werden bomenaantallen omgerekend naar ha (a rato van 300 bomen/ha) en zo werd voor deze 38 dossiers een oppervlakte van 1800 hectare bekomen. Er mag dus, in de veronderstelling dat het waakzaamheidscomité van de meeste zaken op de hoogte is (het tegenovergesteld geval, namelijk dat slechts de top van de ijsberg zichtbaar is, is evengoed mogelijk), gesteld worden dat in een periode van 1 à 3 jaar tijd meer dan 2500 ha bos dreigen verloren te gaan in Vlaanderen. Dit is 2 % van het ganse bosareaal, zodat waakzaamheid wel degelijk geboden is : aan dit tempo verdwijnt het bos in Vlaanderen inderdaad sneller dan in het Amelandgebied ! Als we nu de oorzaken van bosaaantasting bekijken, dan

zijn er 11 golfdossiers, 5 dossiers in verband met grootschalige recreatie, 1 in verband met industrie, 3 in verband met infrastructuurwerken, 6 in verband met urbanisatie, 10 in verband met landbouw, 7 in verband met overexploitatie en 16 om onduidelijke of onbekende redenen. Externe aanspraken op het bos bestaan klaarblijkelijk vanuit vele maatschappelijke activiteiten. Het meest opvallend nochtans zijn het groot aantal golfdossiers en de veelvuldige ontbossing voor landbouwdoeleinden. Wanneer alles echter naar oppervlakte wordt berekend, dan komen de golf en de grootschalige recreatieplannen zeer sterk naar voor.

STRATEGIE

Gezien de informatie meegegeven door onze tijdgevers veelal summiër is, werden binnen het waakzaamheidscomité 5 provinciale werkgroepen opgericht, die de afzonderlijke gevallen van naderbij bekijken om een zo volledig mogelijk dossier te bekomen. Voor dit

werk kreeg het waakzaamheidscomité een stevige rugsteun van de buitendiensten van Waters en Bossen, die van de Gemeenschapsminister van Leefmilieu, Natuurbehoed en Landinrichting de toestemming kregen om de Vlaamse bosbouwverening hierbij te steunen. Gegevens in verband met de ligging, eigendom, gevolgde procedure, enz. van elk dossier werden op fiches verzameld. Indien voldoende informatie gekend was, kon tot actie overgegaan. In afwachting van een globale perskonferentie, werden voor elk dossier apart in alle stritten vele brieven geschreven naar lokale, provinciale en nationale besturen, naar de minister, naar de eigenaars. Soms werd niet de minste reactie bekomen, soms kon reeds een zaak ten goede worden gekeerd. In elk geval werden de geruchten over onze waakzaamheid op die manier wijd verbreid, zodat bosdiefstal en de plannen voorlopig in de hoop op kas worden gesteld. In de hoop op komst van minder waakzame momenten ook nog een andere overwinning werd bekomen dankzij de zware druk van verschillende verenigingen, waaronder het Waakzaamheidscomité en Natuurreservaten : in de golfnota van de Vlaamse executieve werden de bosgebieden van het gewestplan mede opgenomen in de lijst van gebieden waar golfterreinen in de toekomst niet meer kunnen aangelegd worden. Dat het over een Pyrrhus-overwinning gaat is duidelijk : vele (onwetig) aangevatte projecten zullen gelegaliseerd worden, Tiet-Winge, Melabroek, Ieper, om er enkele te noemen.

Tot slot willen we in alle exclusiviteit enkele belangrijke gevallen vergezeld van enige bemerkingen aanhalen per provincie. De geografische spreiding van de dossiers wordt geïllustreerd in figuur 2.

LIMBURG

In totaal werden slechts 5 meldingen gemaakt. Nochtans vertegenwoordigen ze samen een enorme oppervlakte. Bovendien kontrasteert het aantal meldingen met de dagelijkse ontbossingen die in deze

provincie vastgesteld worden. Vermeedelijk is de grote hoeveelheid resterend bos in deze provincie de reden voor de geringe bezorgdheid bij de bevolking. Ook de lokale besturen zijn uit op het beter economisch valoriseren van hun gronden. In dit verband moeten 2 bijzonder grootschalige rekreatieprojecten geïnitieerd worden : het ERC park te Genk (± 800 ha bos en heide) en Center Parks te Maasmechelen (± 150 ha bos). (NVDR : Dit laatste project zal, naar aanleiding van een recent besluit van de gemeenschapsminister van ruimtelijke ordening, waarschijnlijk definitief afgekeurd worden.)

ANTWERPEN

Bosaaantasting en ontbossing verlopen in de Antwerpse Kempen in verband met woningbouw en aanleg van golfterreinen zijn de voornaamste oorzaken. Aansluitend bij het golfterrein van Ranst-Broechem werden golfteerke bektaren eikebos zonder meer weggekap. Te Hoogstraten en Herenthout zijn voor de aanleg van een golfterrein telkens 40 ha bos rechtstreeks bedreigd. Indien de nieuwe golfnota in de wet wordt opgenomen, zullen deze ontbossingen echter niet doorgaan. 30 ha bos in het recreatiepark van Woluwe zijn vermoedelijk definitief verloren.

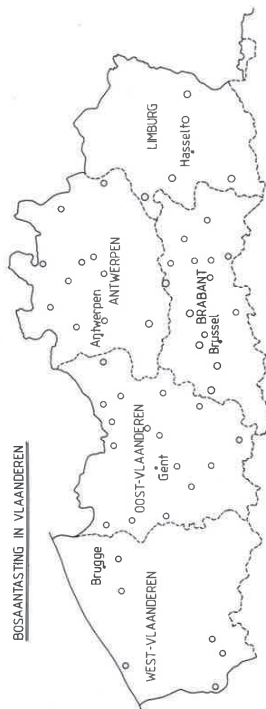
BRABANT

Ook in Brabant verloopt de bosaaantasting zeer snel. Vele min of meer kleine gevallen zijn bekend, vooral gesitueerd in het Hageland. De golfterreinen te Tiet-Winge en Melabroek worden ondanks allerlei overtreedingen wellicht definitief gelegaliseerd. Op verschillende plaatsen werd omzetting van bos naar weiland of fruitboomgaard gesignaleerd. Ten slotte is een 15-tal ha bos bedreigd door de aanleg van de supersnelle trein tussen Brussel en Leuven.

OOST-VLAANDEREN

Deze provincie wordt gekenmerkt

BOSAAANTASTING IN VLAANDEREN

figuur 2 : localisatie van de bedreigde bosgebieden

door een kleine, sterk versnip-
perde bosoppervlakte. Deze wordt
bedreigd door veelvuldige kleine
aantastingen die meestal in alle
stijlen en illegaliteit worden
doorgevoerd. Voorbeelden daarvan
zijn gekend te Buggenhout, Gavere,
Haaltert, Lede, Maldegem, Schelle-
belle en Zwalm. Geruchten in ver-
band met het oprichten van golf-
terreinen werden ontvangen uit
Moerbeke, Stekene en Waasmunster.
Te Brussel is de militaire overheid
van plan het NAVO vliegveld opera-
tioneel te maken. Hierdoor zal ±
60 ha bos verdwijnen.

WEST-VLAANDEREN

Uit deze besarme provincie werden
weinig klachten ontvangen. De aan-
leg van een golfterrein in het do-
mein Cossart te Ieper zal wellicht
niet kunnen afgewend worden.

EEN DING IS DUIDELIJK :
WAAKZAAMHEID BLIJFT GEBODEN !
WACOFON : 091/52.21.13

Namens het Waakzaamheidscomité
B. MUYS

BOSTEXCURSIES :

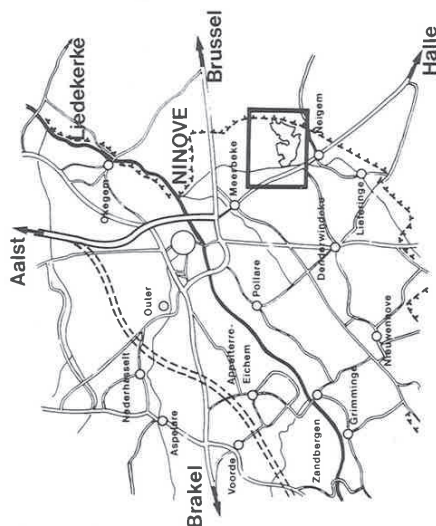
NIEUW INITIATIEF V.B.V.

Vanaf dit jaar start de Initiatiefgroep van de V.B.V.
met het organiseren van geleide excursies in onze
bossen.

Bedoeling van deze excursies is, naast een globale
kennismaking met deze bossen, het bekend maken naar een
breder publiek toe van de verschillende aspecten van
het bosbeheer. Het wordt zeker geen exclusieve
aangelegenheid voor bosbouwexperts, integendeel, ook
de leek zal hier erg aan zijn trekken komen.

In een eerste fase worden een viertal uitstappen per
jaar gepland. Elke activiteit zal één of ander
bosbouwkundig thema behandelen. Alle excursies worden
vooral in de boskrant aangekondigd, waarna schriftelijk
kan ingeschreven worden.

De eerste excursie gaat door op zondag 19 november in
het Neigenbos te Ninove (zie bijlage).

buitenland

Bedenkingen en suggesties inzake Agroforestry naar aanleiding van de "Agroforestry-Workshop" in Gembloux d.d. 20-21 oktober 1988 en de "International Conference on Agroforestry" in Edinburgh 23-28 juni 1989.

De belangstelling voor dit onderwerp, evenals zijn systematische uitbouw naar de praktijk toe, bestond reeds enkele decennia in Nieuw Zeeland en soms onder de meest uiteenlopende vormen in ontwikkelingslanden. Hier te lande hebben wij een schoolvoorbeeld van "Agroforestry" gekend in de vloeiselands langs de Zuid-Willemsvaart en het Kempische kanaal: gelijktijdige productie van gras en populier.

In Europa kwam agroforestry terug in de belangstelling sedert enkele jaren en vooral wanneer het duidelijk werd dat de kostprijs van de Europese landbouwpolitiek moest ingedijkt worden.

Zowel de beperking van de productie door quota's als de afremming ervan door prijsvermindering en de begeleidende financiële aanmoediging voor het uit productie nemen van akkerland, hebben de aandacht gevestigd op alternatief gebruik van landbouwgrond en onder andere in de richting van houtproductie gewezen, omdat wij in de E.G. meer dan 50 % van onze behoeften aan hout moeten invoeren. Invoer die met de tijd zeker meer en meer problematisch gaat worden gezien het toenemende binnenlandse verbruik van houtexporterende landen.

Agroforestry is een poging de houtproductie geleidelijk in het landbouwmiddel (zowel letterlijk als figuurlijk) te introduceren. Daarom geleidelijk? In vele landen en gewesten leven land- en bosbouw niet alleen naast elkaar doch beschouwen elkaar als

concurrent in het ruimtegebruik. Technologisch behoren zij tot twee volledig gescheiden systemen. Waar landbouw zich jaarlijks kan aanpassen in een sterk wisselende conjunctuur, moet bosbouw steeds op lange termijn werken. De milieuconsideraties zijn voor bosbouw in de praktijk veel strenger dan voor landbouw. De rentabiliteit op bedrijfsniveau is voor een aantal basisproducten zeker gesteld in de landbouw en voor bosbouw althans van de wettelijke bijzondere landbouwradiaat. Het is daarom van belang te bedenken hoe de landbouw en bosbouw zo als zij nu bestaan, gecombineerd door de Europese Gemeenschap, schoorvoetend benaderd en dit niet alleen door de meeste lidstaten, doch voornamelijk door de landbouwers en zeker in die streken waar het "boerenbos" weinig of niet voorkomt. Sommige lidstaten (met als koploper het Verenigd Koninkrijk) onderzoeken nu de voordelen en mogelijkheden van een meer natuurlijke en geleidelijke introductie van de "houtproductie" in de landbouwbedrijfsvoering.

De beweegredenen hiertoe zijn niet alleen van zuiver economische en financiële aard maar ook milieuvriendelijke beschouwingen zijn aan deze tendens niet vreemd.

De rol van Agroforestry in land- en bosbouw, een noodzakelijke beperking van het gebruik van milieuschadelijke elementen als driftmest en herbiciden, ook het faunabeheer, zijn argumenten ten gunste van deze (nieuwe) bedrijfsvoering.

Agroforestry zal echter slechts kans maken indien op het vlak van het landbouwbedrijf de rentabiliteit ervan voldoende aantrekkelijk is. Om dit te onderzoeken werden voornamelijk in het Verenigd Koninkrijk heel wat experimenten opgezet en ook reeds rentabiliteitsberekeningen doorgevoerd.

Ten uitgebreid overzicht hiervan is beschikbaar. Indien een voorbeeldend onderzoek in deze richting kan plaats hebben zou het initiatief hier toe vanuit "Landbouw" moeten genomen worden met adviserende inbreng van bosbouwdeskundigen.

Een dergelijk team kan op basis van de beschikbare informatie suggesties ontwikkelen naar het beleid toe en waar nodig aanvullend onderzoek instellen.

Handplantingen op landbouwgrond (hetzij akkerbouw, hetzij grasland) worden reeds (vooral in Nieuw Zeeland) in enkele jaren praktijkgerichte informatie over de mogelijkheden van Agroforestry en de mogelijke rentabiliteit ervan kunnen weer-geven.

In de ons omringende landen werd zeer uiteenlopend onderzoek in deze richting uitgevoerd.

In Frankrijk werd op ruime schaal doch doelbewust de aanleg van schermbeplantingen onderzocht door het "Institut pour le développement forestier" en dit in opdracht van het Ministerie van Landbouw.

Hierbij werden zowel de technische, financiële als psychologische aspecten systematisch en in uiteenlopende omstandigheden onder de loep genomen.

Hieruit blijkt dat mits deskundig technisch advies en een beperkte financiële aansporing (1 km windscherm = 1 ha bos) er een groei-

ende belangstelling en uitvoering tot randbeplantingen in de landbouwseer tot ontwikkeling kan komen.

In Nederland worden ten aanzien van hun zeer rendabele landbouwtoelagen voorgesteld aan de landbouwer die de onschadelijke aanvaardt: - 29.000 fr. per ha gedurende 15 jaar - 53.000 fr. éénmalige vergoeding voor tijdelijke (maximum 25 j.) wijziging in grondgebruik namelijk bosbouw in plaats van landbouw (populiereenteit) - en éénmalig 80 % op de plantkosten en later op de snoeiwerkzaamheden. Tenslotte hierbij niet vergeten dat de inkomsten uit de houtproductie - ook op de landbouwgrond - niet onderworpen zijn aan de personenbelasting, terwijl de successierechten zeer beperkt worden.

Werk vindt men het ook in Nederland, waar een verslag ophangt uit landbouwteelten in jonge aanplantingen te voorzien en wordt er gepleit voor een geïntegreerde aanpak van deze problematiek op macro- en micro-economisch niveau.

Dat Agroforestry in West-Europa sterk geïnspireerd werd door Nieuw Zeeland hoeft geen betoog. Reeds in het begin der jaren '70 werd in Nieuw Zeeland met succes op dit vlak geëxperimenteerd en wordt Agroforestry nu reeds op ruime schaal toegepast. Ook in Canada zijn sedert enkele jaren een aantal concrete projecten in uitvoering.

Zoals reeds hoger aangehaald, kan onderzoek in deze richting slechts zinvol starten onder de auspiciën van "Landbouw" met technische medewerking van Bosbouw. Zonder een duidelijke belangstelling van de landbouwsector is het nutteloos op dit vlak enig initiatief te ontwikkelen.

dr. ir. J. SPAS

info

OPROEF : FOTO'S OF DIA'S OVER TROPISCHE REGENWOUD.

Begin volgend jaar wordt door de Koning Boudewijnstichting een boekwerk gepubliceerd over de problematiek van de tropische regenwouden. Met het oog op de realisatie hiervan, die in samenwerking met het Laboratorium voor Bosbouw te Gontrode doorgaat, wordt nu reeds gezocht naar origineel fotomateriaal om dit boekwerk te illustreren.

De oproep beperkt zich tot illustratiemateriaal over de regenwoud gebieden. Het kan wel handelen over diverse aspecten die hiermee verband houden :

- bosstructuur, samenstelling, kenmerken
- flora, fauna-elementen
- sekundaire vegetaties (bosbraak, sekundair bos, ...)
- aspecten inzake ontbossing (zwerfandbouw, veeteit, ...)
- gevolgen van ontbossing (erosie, overstromingen, ...)
- inheemse volkeren, kolonisten, etnia's, ...
- bosbouw in het regenwoud (bosexploitatie, aanrijking, ...)
- gebruik van de bosproducten
- en vele andere facetten.

Het is klaar dat bij uiteindelijke weerhouding de naam van de fotograaf telkens zal vermeld worden. De diapositieven zullen met uiterste zorg behandeld worden en na selectie en eventuele aanwending teruggestuurd worden aan de betrokkene.

Gelieve uw diapositieven vóór 30 november 1989 op te sturen naar het Laboratorium voor Bosbouw, t.a.v. ir. D. Plouvier, Geraardsbergse steenweg 267, 9231 Melle-Gontrode (091/52.21.13) met duidelijke vermelding van naam, adres en telefoonnummer.

WANDELBOSSEN IN OOST-VLAANDEREN

Onder deze titel wordt door de Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen in samenwerking met de Vlaamse Bosbouwvereniging een toeristisch-recreatieve brochure uitgegeven, waarin 26 bosgebieden in de provincie Oost-Vlaanderen in de kijker worden gezet.

Na een korte inleiding over de bosrecreatie en de recreatieve waarde van onze bossen, wordt een overzicht gegeven van de geschiedenis van het bos

in België met bijzondere aandacht voor Oost-Vlaanderen, gevolgd door een bespreking van de huidige bostoeestand.

Het grootste deel van de publikatie is uiteraard gewijd aan de beschrijving van 26 bosgebieden die geheel of gedeeltelijk voor het publiek toegankelijk zijn. Hierin werden gegevens opgenomen over onder andere menselijke, natuurlijke bodem, fauna, flora en bosbeheer, dit alles aangevuld met praktische informatie betreffende wandelmogelijkheden en recreatievoorzieningen.

Het geheel is rijkelijk geïllustreerd met foto's, oriëntatie- en situatie-kaarten.

De publikatie omvat 140 pp. en kost 300 frank (+ 30 frank port).

Te verkrijgen bij :

Vlaamse Bosbouwvereniging
Geraardsbergse steenweg 267
9231 Melle-Gontrode
rek. nr. 000-1027867-55

of :

Federatie voor Toerisme in Oost-Vlaanderen
Kon. Maria Hendrikaplein 64
9000 Gent
rek. nr. 446-4623761-08

Gelieve bij storting te vermelden : "Wandebossen in Oost-Vlaanderen".

INTERNATIONAAL COLLOQUIUM "HET BEHOUD VAN HET TROPISCH REGENWOUD : DE VERANTWOORDELIJKHEID VAN EUROPA"

De Vrije Universiteit Brussel heeft besloten postuum een eredoctoraat toe te kennen aan de vermoorde Braziliaanse vakbondsleider en milieuactivist Chico Mendes voor zijn activiteiten voor het behoud van het Amazonswoud en de verdediging van de rechten van de woudbewoners. Aansluitend hierop wordt een colloquium georganiseerd, waarbij de wetenschappelijke, economische, humane en ecologische noodzaak van het behoud van het tropisch regenwoud centraal staat. Tevens wordt er aandacht besteed aan de verbanden tussen onze leefwereld en het evenaarwoud-ecosysteem. Het colloquium wordt een ontmoetings- en discussieforum voor wetenschappers, politici en mensen uit de milieu- en derde wereldbeweging. Het grootste deel van het colloquium wordt in het Engels gehouden.

Inschrijvingen :

1.500 fr. (800 fr. voor studenten) te storten op rekening 001-1991999-83 van "Week van de Biosfeer, Pleinlaan 2, 1050 Brussel" met vermelding van "Regenwoud". Inbegrepen alle documenten, verslagboek, koffiepauzes en bijkomende activiteiten.

Plaats : ASIK-Auditorium, Kreupelenstraat 12, 1000 Brussel

Datum : vrijdag 17 en zaterdag 18 november 1989

Info : Walter Vermander, VUB, NE-MECO, Pleinlaan 2, B-1050 Brussel.

Tel. : (02) 641 35 30